

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№9

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 867 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-sentyabrda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Postdan xaridgacha: influenser va ilg'or veb-ilova (PWA – progressive web app)ning chakana sotuvga real ta'siri	14
Abdulaziz Madjidov	
Ta'lim xizmatlari bozori samaradorligini oshirishda ta'lim klasterlarining roli	22
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Korxona raqobatbardoshligini oshirishda marketingning tovar strategiyasidan foydalanish holati.....	29
Xidirov Sherzod Olimovich	
O'zbekistonda moliyaviy savodxonlikni institutsionallashtirish: NFIS, Finlit.uz va ta'lim islohotlari	34
Irgashev Anvar Farxodovich	
Moslashuvchan menejment tizimlarini yashil iqtisodiyotga integratsiyalash tasnifi	39
Umarov Bexzod Batirovich	
Qishloq xo'jaligida innovatsion marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	43
Sheraliev Axror Sodiqovich	
O'zbekiston Respublikasida moliyaviy bank xizmatlarini rivojlantirishning tendensiyalari, undan samarali foydalanish imkoniyatlari va konseptual jihatlarini	48
Roziqov Behzod Bahrom o'g'li	
Metallurgiya korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etish chet el tajribasi	54
Abdullayeva Matluba Nematovna	
Исследование связи между восприятием изменения климата и внедрением устойчивых методов ведения сельского хозяйства в Узбекистане	59
Светлана Ражабова, Бахром Миркасимов	
Surxondaryo viloyati qishloq xo'jalik tarmog'ini barqaror rivojlantirishni iqtisodiy-ekologik modellari	68
Abdug'aniyev Otabek Allajonovich, Xo'jamqulov Bekzod Turdaliyevich	
Milliy iqtisodiyotda real sektor salmog'i va uning o'zgarish tendensiyalari	75
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Isroilova Muhabbat Rustamjon qizi	
Qo'shilgan qiymatni soliqqa tortish uslubiyoti: xususiyatlari, vazifalari va muammolari	89
Xaitov Shuxrat Sharipboyevich	
Kognitiv yondashuv asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalari grammatik va diskursiv kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy modeli va pedagogik texnologiyasi.....	94
Dadadjanova Feruza Muhammadyusupovna	
Transport tizimining rivojlanishi milliy iqtisodiy o'sishining asosi sifatida	98
Narziyev Umidjon Baxrillayevich	
Loyiha risklarini aniqlashda zamonaviy usullar va ularning samaradorligi.....	105
Marufhanov Davron Xasanovich	
Современные методы управления на железнодорожном транспорте в процессе трансформации системы.....	109
Кушакова Мамура Наримановна	
Финансовые механизмы и модели менеджмента в развитии устойчивой экономики транспортных компаний	115
Шарапова Гулчехра Рустамовна	
Kasbiy ta'limda o'quvchilarning raqamli kompetensiyasini shakllantirish va baholashning innovatsion yondashuvlari	120
Maxkamova Zuhra Tursunpulotovna	
Audit ishi sifati darajasini oshirish yo'nalishlari.....	124
Qushmatov Otaxon Qurbonaliyevich	

Erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning nazariy va amaliy asoslari.....	131
Yuldashev Baxtiyor Gayradjonovich	
Ko'chmas mulk qiymatini baholash va uning ekonometrik tahlili	135
Jaloliddinova Mohira Alisher qizi	
Современные тенденции и вызовы бюджетно-макроэкономической политики в Узбекистане	142
Хазраткулова Лола Нармуминовна	
Intellectual mulkda iqtisodiy mohiyat, mazmun hamda huquqiy jihat uyg'unligi	148
N.D.Maxmudova	
Axborot texnologiyalari asosida ta'limda loyiha boshqaruvida sun'iy intellekt va mashinali o'qitish imkoniyatlari	152
Xodjiyeva Durdona Abdurasolovna	
Концепция "Зеленого учета" и его значение для экономического развития.....	157
Умарова Зулайхо Турсуновна	
Iqtisodiyotning asosiy tarmoq va sohalariga kiritilgan investitsiyalarning joriy holati tahlili	166
Ismailova Kutlibeka Ulug'bek qizi	
O'zbekistonda yoshlar tashkiloti faoliyatini tashkil etishning o'ziga xos jihatlari va rivojlanish bosqichlari	172
Usmonov Adxamjon A'zamjonovich	
O'zbekiston Respublikasi maxsus iqtisodiy zonalarini investitsion holatini hududlar kesimida tahlili.....	178
Anvarxonov Abdulatifxon Jamshidxon o'g'li	
Kichik biznes va o'rta biznesni rivojlantirish orqali aholi farovonligini ta'minlash.....	184
Ahmedov Oybek Turgunpulatovich, Nurqulov Nurbek Sirojiddin o'g'li	
Fiskal siyosat instrumentlari orqali yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va legallashtirish metodologiyasi.....	189
Ergasheva Malikaxon Avazxon qizi	
Fond bozorida savdo strategiyasi va uni amalga oshirishga yo'nalishlari.....	192
Soliev Istam Ixtiyorovich	
Sanoat korxonalarini innovatsion rivojlantirishning asosiy tamoyillari	197
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda davlat boshqaruvi tizimining isloh qilinishi: Tajriba va istiqbollar.....	202
Mashrabaliyev Ibroximbek Mashrabaliyevich	
Iqtisodiyotning real sektorida investitsion loyihalarni moliyalashtirish amaliyoti.....	209
Qosimova Lola Sultanovna	
Sanoat mahsulotlari eksportida logistika zanjirining uzluksizligini ta'minlash: nazariy asoslar va amaliy yondashuvlar.....	217
Kurbonova Ma'mura Abdukarim qizi	
Soliq ma'murchiligiga zamonaviy texnologiyalarini joriy etish orqali qo'shilgan qiymat soliq ma'murchiligi bazasini kengaytirish yo'llari	222
Raxmonqulov Umidjon Rustam o'g'li	
Инновационные подходы к созданию проблемно-ориентированной системы прогнозирования, оптимизации и управления отраслями региональной экономики (жилищное строительство)	231
Далиев Ахтам Шарафутдинович	
Tovar-moddiy resurslar harakati samaradorligini oshirishda UZEX faoliyatining joriy holatini baholash.....	238
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Mamatkulov Farrux Gulomjon o'gli	
Sog'liqni saqlash tizimida tadbirkorlik faoliyatining turlari	244
Solikhova Dildora Alisher qizi	

“O‘ztemiryo‘lyo‘lovchi” ajning asisii faoliyatini samaradorligini oshirishda autsorsing xizmatini joriy etish strategik asoslari	250
Kaxarova Nilufar Yerkinjonovna	
Mintaqani kompleks rivojlantirishning metodologik asoslari va ustuvor yo‘nalishlari.....	256
Jumayeva Zulfiya Qayumovna	
Sog‘liqni saqlash tashkilotarida xarajatlar samaradorligini ta‘minlash masalalari	260
Raximova Maftuna Axmadjon qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida sof foydani taqsimlash bilan bog‘liq bo‘lgan soliq solish masalalari	264
Suyunov Otabek Shuxrat o‘g‘li	
O‘zbekiston qonunchiligida raqamli transformatsiya jarayonida elektron to‘lov kartalarini soxtalashtirishni jinoyatlashtirish	276
Maxsadaliyeva Maftuna Toxir qizi	
Mamlakatimizda intellektual xizmatlar bozorini rivojlantirish masalalari.....	281
Miyassarov Davron Abdurashid o‘g‘li	
Validation of the dutch eating behaviour questionnaire (DEBQ) in a sample of uzbek women.....	285
Khursana Usmanova, Dr Muhammad Bilal, Dilafuz Qo‘chqorova	
Iqtisodiy xavfsizlik tizimlarini o‘ziga xos jihatlari	295
Nabiyev Bexzod Shavkatovich, Bayboboeva Firuza Nabijonovna	
Davlat qarz siyosatini optimallashtirishda islomiy moliya instrumentlarining qo‘llanish imkoniyatlarini kengaytirish yo‘nalishlari	299
Tilabov Nasrulla Tashmurotovich	
Роль институциональных структур фондового рынка в обеспечении финансовой стабильности.....	305
Камилова Севара Анваровна	
The Impact of Digitalization on the Management System in the Entrepreneurial Environment of Uzbekistan.....	309
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
China’s Investment Strategy in Uzbekistan: Sectoral Trends and Strategic Implications (2013–2024).....	313
Maftuna Nuriddinova	
Qo‘shilgan qiymat solig‘i tushunchasi va uning iqtisodiy mohiyati	319
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
Raqamli boshqaruvning afzalliklari va uni rivojlantirish istiqbollari	324
Xolbayeva Marg‘uba Qazoqboyevna	
Korporativ boshqaruvning nazariy asoslari: O‘zbekistonda qo‘llanish imkoniyatlari.....	328
Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Audit organizations in Uzbekistan	332
Razzaqov Jasur Xamraboevich, Yaqubov Matrasul Mavlonberdiyevich, Sabirova Nodira Komil qizi	
Xorijiy investitsiyalarning turlari va xususiyatlari	337
Gofurov Doston Boxromovich	
Mahalliy budjet mablag‘larining samaradorligini oshirishda auditning o‘rni.....	341
Primova Shaxnoza Komiljonovna	
Модели управления государственными финансами в зарубежных странах.....	345
Наимов Шохрух Шарофиддинович	
O‘zbekistonning sirkulyar iqtisodiyotga o‘tishi: yashil o‘sish indikatorlari tahlili	352
Hakimov Anvarjon Abdulloyevich	
Innovation management in the education system: practical challenges, international experience, and effective strategies based on the example of Uzbekistan.....	356
Imomov Inomiddin Abdulxamidovich, Egamberdiyev Farxod Botirovich	
Трансформация энергетического комплекса Узбекистана: текущее состояние и перспективы развития	363
Хмель Е.В., Мирджалилова Д.Ш., Дерюгина Е.А., Лозовская Н.А.	

Improving the efficiency of personnel management and optimizing labor costs in Sam Glass LLC.....	368
Musayeva Shoira Azimovna, Agzamov Avazkhon Talgatovich	
Interactive design and museum management: enhancing guided tours through IOT and virtual solutions.....	374
Ibrokhimova Aziza Abbasovna	
Hududlar investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari.....	379
Imomova Kamola Novfal qizi	
"Innovatsion usulda baliq yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari (Sirdaryo tumani misolida)"	385
Bo'ltakov Sardor Oqbo'ta o'g'li	
Bank filial tarmoqlari samaradorligini baholashning xorijiy tajribasi va undan O'zbekiston banklari amaliyotida foydalanish imkoniyatlari	392
Xoshimov Og'abek Nizomjon o'g'li	
Zamonaviy iqtisodiyotda davlat xaridlarinin elektron savdolarining o'rni	398
Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Реализация концепции развития рынка зеленой экономики в сфере экономической безопасности Республики Узбекистан.....	401
Юнусова Римма Рахманбердиевна	
Tijorat banklaridan "foyda" solig'ini undirishning bugungi holati.....	408
Ergasheva Lobar Raxmatulla qizi	
O'zbekiston oziq-ovqat sanoatini iqtisodiy rivojlantirish yo'nalishlari	415
Abasova Gulirano Rahmatullo qizi	
Xorijiy tajribalar asosida ekologik tadbirkorlikning innovatsion va investitsion yo'nalishlarini tashkil etish	419
Turg'unova Tursunoy Maratovna	
Sanoat korxonalari jozibadorligini oshirishda marketing strategiyasini amalga oshirish xususiyatlari	424
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Turizm sohasida investitsion faoliyat: nazariy asoslar va amaliy yo'nalishlar.....	428
Ergashev Durdonaxon Aziz qizi	
Qashqadaryo viloyatida barqaror turizmning rivojlanish tendensiyalari va mavjud muammolar tahlili.....	432
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi	
Iqtisodiy rivojlanish jarayonida investitsion resurslarning mutanosib taqsimlanishi: samaradorlik va ustuvor yo'nalishlar.....	436
Otaboyev Feruzbek Oybek o'g'li	
Xususiyy banklar faoliyatini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning moliya bozoriga ta'siri	441
Abduqahhorov Asilbek Ahror o'g'li	
Mehnat resurslari tushunchasi, tarkibi va uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati.....	447
Kobilova Zebo Bobokulovna	
Xorijiy davlatlar tajribasida moliyaviy siyosatning makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi roli.....	453
Jabborova Dilafruz	
The impact of exchange rate policy on the financial-monetary system and economic growth.....	459
Raxmanova Laylo Baxodirovna	
Современные вызовы и модельные подходы к обеспечению конкурентоспособности банковской системы Узбекистана.....	464
Юлдашева С.Ш.	
Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishda soliq mexanizmidan samarali foydalanish yo'llari	470
Ishimova Mohinur Absalomovna	
Innovative pathways for advancing sustainable tourism in Uzbekistan.....	477
Feruz Karimov	

Tijorat banklarida biznes subyektlari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari.....	482
Mirpulatova Luiza Mansurovna	
O'zbekistonda sanoat zonalarining rivojlanish bosqichlari va huquqiy-me'yoriy asoslari	488
Vafoyev Akmal Ikromovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanishda Germaniya tajribasi	493
Pardayeva Maftuna Ulug'bek qizi	
Korxonalar moliyaviy faoliyati bo'yicha auditorlik risklarini xalqaro standartlar asosida baholash	497
Shirinov Uchqun Abduxalilovich, Abduxalil-zoda Ra'no Muzaffar qizi	
Ishlab chiqarish xarajatlarining tarkibi va ularni pasaytirish usullari	501
Sodiqov Mirahror Abbos o'g'li	
O'zbekiston Respublikasi hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda mahalliy budjetlarning ahamiyati.....	509
Sharopov Dilshodjon Raxmatullayevich	
The role of small business enterprises in enhancing the well-being of the population in Uzbekistan	513
Djalilova Shaxlo Ismoiljon kizi	
O'zbekistonda IPOlarni tashkil etish jarayonlari tahlili	518
Alikulov Azamat Tuygunovich	
Kichik sanoat zonalarini faoliyatining iqtisodiy-statistik tahlili (Surxondaryo viloyati misolida).....	522
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Hududlarning innovatsion turistik salohiyatini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish	528
Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	
Integrating circular economy principles in marketing and operations of grape export companies for green transition.....	534
Usmonova Diyora Mahmud kizi	
Foreign experiences of improving the quality of services in the field of tourism.....	541
Raxmonov Siyovush Turob ugli	
Z avlodining iste'dodli vakillari uchun raqobat: davlat boshqaruvi sektorining maqsadga yo'naltirilgan raqamli avlodni jalb etish strategiyalari.....	546
Nosirova Shaxzoda Bohodir qizi	
O'zbekiston Respublikasida uglerod solig'ini joriy etish orqali soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish va yashil iqtisodiyotga o'tishni jadallashtirish imkoniyatlari: ekologik, iqtisodiy va institutsional yondashuv	560
Jo'rayev Ahmad Saitnazar o'g'li	
Tijorat banklari reytingiga ta'sir qiluvchi asosiy moliyaviy ko'rsatkichlar tahlili.....	566
Karabayev Nodir Abduhamidovich	
Budjet tashkilotlarida tuziladigan moliyaviy hisobotlarning ahamiyati.....	578
Norqulova Qutlug'nigor Oloviddinovna	
Методы и критерии оценки эффективности конкурентоспособности предприятия	582
Хусейнов Рахим Али оглы	
Zamonaviy HR texnologiyalarining korxonalar samaradorligiga ta'siri: "O'zbekiston temir yo'llari" AJ tajribasi.....	589
Xursanova Gulshan Ravshan qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion menejment strategiyalarining samaradorligini oshirish yo'llari	593
Pulatova Dildora Abdushukurovna	
Oliy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni qo'llashning bugungi kunda o'rni va ahamiyati.....	600
Xolmirzayeva Gulruxsor Maxammetovna	
Интеграция информационно-коммуникационных технологий в зеленую экономику: цифровые технологии для устойчивого развития.....	604
Бозорова Ирина Жуманазаровна	

Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahallilashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari	608
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Цифровизация зеленой экономики: синергия технологий для устойчивого будущего	616
Мухамадиева Кибриё Баходировна, Умарова Надира Рахмановна, Шарипова Зулфия Шокиржоновна, Эшпулатова Хусния Мирғолиб кизи	
O'zbekistonda to'qimachilik mahsulotlari bozori va rivojlanishi	621
Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna	
Samarqand viloyatida tikuv-to'qimachilik sanoatining rivojlanish holati va ishlab chiqarish hajmining prognozi.....	629
Ikramova Taxmina Latifovna	
Повышение эффективности управления рисками в проектах государственно-частного партнерства в сфере услуг	639
Айтбаева Гульзада Куанышбаевна	
Surxondaryo viloyati iqtisodiy o'sish darajalarini ekonometrik modellashtrish	645
Pardayeva Ma'rifat Muzaffarovna	
Зарубежный опыт развития экономики ресурсно-сырьевых регионов: модели диверсификации и возможности адаптации.....	654
Севара Кахрамоновна Хакбердиева	
Xizmat ko'rsatish sohasida raqobatbardoshlikni oshirishning ahamiyati	658
Abduvoxidova Mohinur Akmalovna	
O'zbekiston sug'urta bozorida esg va yashil moliya instrumentlaridan foydalanish holati va imkoniyatlari.....	662
Zoyirov Laziz Subxonovich	
Xorazm viloyatida transport xizmatlari ko'rsatishning amaldagi holati tahlili va uni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	668
Sharipova Bibijon Baxtiyorovna	
Ulgurji savdo qoidalari va chakana savdodan farqli tomonlari	678
Batirova Raxima Abdujabbarovna, Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich	
Xalqaro integratsiya jarayonlarida raqamli iqtisodiyotning o'rni.....	684
Zaripov Xurshid Zakir o'g'li	
Mahalliy budjetlar daromadlari va xarajatlarining hozirgi holati	690
Himmatov Abdisamat Xalilovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholining moliyaviy madaniyatini rivojlantirish muammolari va istiqbollari.....	696
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna	
Цели устойчивого развития и роль цифровых платформ в сфере трудовой миграции	702
Газиёва Сулхия Саидмашрафовна	
Onlayn savdo maydonchalarida mijoz sodiqligini shakllantirishda marketing strategiyalarining o'rni	706
Baxromov Xudoyor Xabibullo o'g'li	
Методологические основы оценки эффективности «зеленых» технологий в строительном секторе.....	710
Тожиева Дилфуза Бабамуратовна	
Korxonalarda moliyaviy instrumentlar auditi masalalarini rivojlantirish.....	715
Mahmudov Saidjamol Kadirjanovich	
O'zbekiston Respublikasi soliq ma'murchiligini takomillashtirish jarayonlari	722
Mahmudova Sevara Rahmat qizi, Almardonov Muxammadali Ibragimovich	
Improving the efficiency of modern housing fund management system	726
D.A. Berdiyeva, Aminova Naima Umar qizi	
Kichik va o'rta biznes subyektlari eksport salohiyatini rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish	731
Abduqahhorov Azizbek Abdullo o'g'li	

From Science to Business: How Universities Stimulate Innovation.....	735
A. Bobozhonov, A.M. Shatre, V. Kirilova Vladimirova, R.Kh. Karlibaeva	
Tashkilotlarda risklarni boshqarish strategiyalarining samaradorligini baholash: nazariy va amaliy yondashuvlar	740
Husanova Dilnura Mamrajab qizi	
Turli mulkchilik shakllaridagi xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining ekologik auditing nazariy jihatlarini	744
Abdullayev Xurshidjon Nazrullo o'g'li	
Sanoat korxonalarida innovatsion boshqaruv samaradorligini oshirish omillari.....	749
Ne'matullayev Abdurasulxon Ximaydulla o'g'li	
Bozor iqtisodiyotiga o'tish sharoitida innovatsion korxonalar boshqaruvi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi amal qilish xususiyatlari	755
Naimov Azamat Xikmatovich	
Mamlakatimizda chet el investitsiyasi ishtirokidagi korxonalalar faoliyatini rivojlantirish.....	758
Qurbonov Javlonbek Jurabekovich, Shuxratov Azizbek A'zamjon o'g'li	
Quritilgan organik mevalar eksportini rivojlantirishda yashil marketing strategiyalaridan foydalanish.....	764
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
O'zbekiston Respublikasida xizmatlar sohasining asosiy ko'rsatkichlari.....	769
Ernazarov Gulam Bekbayevich	
Kichik biznes subyektlarida innovatsion faoliyatni baholash va rivojlantirish mexanizmlari.....	774
Mavrolov Ravshan Nematjonovich	
Barqaror rivojlanish va korxonalarda barqarorlikni ta'minlash zaruriyati.....	780
Yakubova Dilfuza	
Yashil iqtisodiyot sharoitlarida barqaror rivojlanish, yashil texnologiyalar va ekologik menejmentning o'rni	785
Dilmurodov Abbas Anvar o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasi faoliyatini davlat tomonidan muvofiqlashtirish va boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish	788
Tuxtamishev Shodimurod Qurbonboyevich	
Tijorat banklarida chakana bank xizmatlarini rivojlantirish.....	795
Axmedov G'ofurjon G'ulomjonovich	
Turizm sohasini ekonometrik modellashda qo'llaniladigan ekonometrik usullar va amaliy imkoniyatlar	801
Shukurov Ikrom Abdurashitovich	
Sanoat tarmoqlarida investitsiyalar strukturasining iqtisodiy samaradorligi va innovatsiyalarni rag'batlantirish.....	807
Xikmatillayeva Dildora Shavkat qizi	
Mintaqa ziyorat turizmi samaradorligini oshirishda ekonometrik modellardan foydalanish.....	812
O'rinova Durdona Botir qizi	
Kichik biznes rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni pest (siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy-demografik, texnologik omillar) tahlili.....	816
Israilov Rustam Ibragimovich	
Qazib olish sanoati korxonalarini moliyaviy sog'lomlashtirishda muammolar va salbiy omillar: tahlil va zamonaviy yondashuvlar	825
Abduraxmanov Davron Burxanjonovich	
O'zbekistonning milliy merosi boyliklaridan turizmga foydalanish yo'llari	830
Samarov Xonqul Qahhorovich	
Iqtisodiy rivojlanish jarayonida investision resurslarning mutanosib taqsimlanishi: samaradorlik va ustuvor yo'nalishlar	835
Otaboyev Feruzbek Oybek o'g'li	
Iqtisodiyotning ekologik transformatsiyasi sharoitida ijtimoiy o'sishni indikativ baholash metodologiyasi.....	841
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li	

Bojxona xizmati fiskal faoliyatini takomillashtirish istiqbollari.....	847
Pardayev To'liqin Nasirovich, Farxodov Farrux Furqatovich, Nomozov Abduvoxid bdurazzoq o'g'li	
Механизмы устойчивого управления малым и средним бизнесом в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта.....	852
Зокирова Фарангиз Тулкуновна	
Yashil bank xizmatlari va uni joriy etish bilan bog'liq muammolar.....	862
Makhmudova Mukhlisa Kodirjon kizi	

YASHIL BANK XIZMATLARI VA UNI JORIY ETISH BILAN BOG'LIQ MUAMMOLAR

Makhmudova Mukhlisa Kodirjon kizi

Bank ishi kafedrası dotsenti, DSc.

Email: m.mahmudova0112@gmail.com

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5777-6606>

Annotatsiya: Yashil bank, yashil moliyalashtirish va barqaror moliya kabi sohalar so'nggi yillardan beri ekologik xavfsiz va yashil iqtisodiyotni yaratish uchun muhim omillardan biri bo'lib kelmoqda. Ushbu tadqiqot moliyaviy sektorning bank amaliyotida ekologik barqarorlikni integratsiyalashuviga e'tibor qaratgan holda yashil bank xizmatlari va ularni joriy etishdagi muammolarga qaratilgan. Yashil bank amaliyotlarini o'rgangan holda, xorij tajribalari asosida tijorat banklarining yashil bank amaliyotidagi ba'zi muammolari bo'yicha ba'zi tavsiyalar bilan ham muhokama qilindi.

Kalit so'zlar: yashil bank, yashil moliyalashtirish, barqaror iqtisodiyot, yashil loyihalar.

Abstract: Green banking, green financing and sustainable finance have become important factors in recent years for creating an environmentally safe and green economy. This study focuses on the integration of environmental sustainability into banking practices in the financial sector, with particular attention to green banking services and the challenges of their implementation. By examining green banking practices, the research also discusses some challenges faced by commercial banks in adopting such practices, along with recommendations based on international experiences.

Key words: green banking, green financing, sustainable economy, green projects.

Аннотация: Зелёный банкинг, зелёное финансирование и устойчивые финансы в последние годы стали одними из важных факторов для создания экологически безопасной и «зелёной» экономики. Данное исследование посвящено интеграции принципов экологической устойчивости в банковскую практику финансового сектора, с акцентом на зелёные банковские услуги и проблемы их внедрения. Изучая практику зелёного банкинга, в работе также рассматриваются некоторые проблемы коммерческих банков в этой сфере и приводятся рекомендации на основе зарубежного опыта.

Ключевые слова: зелёный банкинг, зелёное финансирование, устойчивая экономика, зелёные проекты.

KIRISH

Bugungi kunda global hamjamiyat duch kelayotgan dolzarb muammolar qatorida ekologik boshqaruv, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va global iqlim isishi jarayonlari alohida o'rin tutmoqda. Iqlim o'zgarishi, tez-tez yuz berayotgan tabiiy ofatlar va ekologik muvozanatning buzilishi ko'pincha aholining ekologik muammolarga nisbatan yetarlicha xabardor emasligi va institutsional darajada zarur choralar ko'rilmayotgani bilan izohlanadi. Shu boisdan ham, barqaror rivojlanish konsepsiyasini ta'minlash yo'lida har bir fuqaro, davlat institutlari hamda moliyaviy tashkilotlarning yashil iqtisodiyot tamoyillarini rivojlantirishga faol hissa qo'shishi talab etiladi.

Bank tizimi bevosita atrof-muhitga zarar yetkazuvchi jarayonlarni amalga oshirmasa-da, u kreditlash va moliyaviy resurslarni taqsimlash orqali ekologik degradatsiyani kuchaytiruvchi yoki aksincha, barqaror rivojlanishni qo'llab-quvvatlovchi faoliyatlarni moliyalashtirish imkoniyatiga ega. Iste'molchilarning ekologik toza mahsulot va xizmatlarga bo'lgan talabining ortib borayotgani sharoitida banklarning atrof-muhitga e'tibor

qaratishi nafaqat iqtisodiy samaradorlikni, balki ularning yashil korporativ imidjini shakllantirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Yashil bankchilikni joriy etish jarayoni qator institutsional va amaliy muammolar bilan to'qnash kelmoqda. Jumladan, mijozlar tomonidan yangi moliyaviy mahsulotlarni qabul qilish darajasi, ilg'or texnologiyalardan foydalanish, axborot xavfsizligini ta'minlash, qo'shimcha xarajatlar hamda xodimlarning professional salohiyatini oshirish zarurati ushbu jarayonning asosiy to'siqlari sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu nuqtayi nazardan, yashil bankchilikni rivojlantirish moliyaviy barqarorlik va ekologik mas'uliyatni uyg'unlashtiruvchi, keng ko'lamli ilmiy-amaliy tadqiqotlarni talab qiladigan dolzarb yo'nalish hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

So'nggi yillarda banklarning barqaror rivojlanishga erishishdagi o'rni hamda iqlim xavfi muammosiga ularning munosabatini o'rganish katta e'tibor qaratilmoqda. Shuning uchun ham barqarorlik va iqtisodiy rivojlanish eng ko'p o'rganilayotgan mavzulardan biri bo'lib kelmoqda. Atrof-muhit omillarini bank boshqaruvi va amaliyotlariga integratsiya qilishni o'z ichiga olgan "yashil bank" konsepsiyasi esa katta ilmiy qiziqish uyg'otmoqda¹. Ushbu tushuncha ilk bor 2003-yilda G'arb mamlakatlari tomonidan atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan konsepsiya asosida qabul qilingan bo'lib², uni ko'pincha barqaror bankchilik yoki "raqamli bank" deb atalgan tushunchaning davomi sifatida qo'llashgan³. Agar raqamli bank mijozlar samarali xizmat ko'rsatish maqsadida internetdan foydalanishni anglatadigan bo'lsa, yashil bank bundan ham kengroq bo'lib, biznesda barqarorlik jihatlarini o'z ichiga oladi va atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi bank amaliyotlaridan voz kechadi⁴. Yashil bank nafaqat raqamli bankchilikni, balki ekologik xavflarni kamaytirishga, energiya samaradorligini oshirishga, qayta tiklanuvchi resurslardan foydalanishni targ'ib qilishga hamda uzoq muddatli moliyaviy hamda ekologik barqarorlikni ta'minlaydigan barqaror iqtisodiy faoliyat va operatsiyalarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan.

Umuman olganda, bank sektori tabiatga zarar keltiruvchi soha sifatida qaralmaydi; biroq banklar bevosita yoki bilvosita atrof-muhitga chiqayotgan uglerod izini shakllantirishda muhim ro'l o'ynaydi. Sababi yuridik va jismoniy shaxslarga kredit ajratish va moliyalashtirishning asosiy manbai hisoblanuvchi banklar ekologik izga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Yashil bankchilik BMTning Barqaror Rivojlanish Maqsadlari (SDG) orasidagi 13-maqсад — iqlim bo'yicha harakatda nazarda tutilganidek, salbiy ekologik ta'sirlarni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. Bank faoliyati ekologik jihatdan samarali tashkil etilsa, ular iqlim o'zgarishining salbiy oqibatlarini yumshatishda katta ro'l o'ynaydi, ya'ni iqlimni qo'llab-quvvatlovchi loyihalarni ilgari suradi va bu orqali BMTning 13-maqsadiga erishishda sezilarli hissa qo'sha oladi. Yashil bank konsepsiyasi, shuningdek, banklarni ekologik jihatdan samarali siyosatlarini ishlab chiqishga undaydi, masalan: uglerod chiqindilarini kamaytirish, yashillikka o'tish jarayonlarini qo'llab-quvvatlash kabi amaliyotlarini joriy etish shular jumlasidandir.

Shunday qilib, yashil bankchilik bank faoliyatini ekologik barqarorlik tamoyillariga moslashtirish bilan birga, milliy rivojlanish maqsadlariga erishishda, bank tizimi sifatini oshirishda va sanoat rivojlanishi oqibatida yuzaga keladigan ekologik muammolarni yumshatishda ham muhim ahamiyatlidir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot asosan ochiq manbalar va mavjud adabiyotlarni tahlil qilishga asoslangan bo'lib, yashil bank xizmatlari va ularni joriy etishdagi muammolar bo'yicha xalqaro tajribalar, ilmiy maqolalarda e'lon qilingan rasmiy hisobotlar, shuningdek, turli internet manbalardan foydalanildi. Tadqiqotda xorijiy mamlakatlarda yashil bank xizmatlari va uni joriy etishdagi muammolar taqqoslash, tahlil va sintez, guruhlash usullaridan foydalanilgan holda o'rganilgan, so'ngra ularning O'zbekiston sharoitiga mos jihatlari bo'yicha takliflar keltirilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Yashil bank mahsulotlarini keng joriy etish muhim ahamiyat kasb etishini inobatga olgan holda yashil bank amaliyotlari bo'yicha eng ko'p uchraydigan faoliyatlarini quyidagilar deb aytishimiz mumkin:

- 1 Chen, Y.-C.; Lin, T.-Y.; Chiu, Y.-H.; Yang, C.-I. An exploration of operational efficiency, market efficiency, and sustainable development in the banking industry. Corp. Soc. Responsib. Environ. Manag. 2024, 31, 4819–4848
- 2 Risal, N.; Joshi, S.K. Measuring Green Banking Practices on Bank's Environmental Performance: Empirical Evidence from Kathmandu valley. J. Bus. Soc. Sci. 2018,2, 44–56
- 3 Anjalidevi, S.; Sreedevi, R.S.; Harikrishnan, R.; Shivdas, A. Green Banking Awareness: A Study on Tier 3 Locations—With Special Reference to Kerala. In Lecture Notes in Networks and Systems (LNNS); Springer: Singapore, 2024; Volume 997, pp. 581–597.
- 4 Begum, N.; Bhuiyan, M.M.I.; Hashmi, N.; Sadhu, N.K.; Imran, M.A.; Rahid, A.O.; Ahmed, I. Green banking: An indispensable step for the bank to save our environment. Am. Int. J. Bus. Manag. Stud. 2021,3, 1–11.

1-jadval. Eng ko'p uchraydigan yashil bank faoliyatlari⁵

№	Yashil bank faoliyatlari	Faoliyat ichida eng ko'p uchraydigan bank mahsulotlari
1	Raqamli bank ishi	Qog'ozsiz tranzaksiyalar Onlayn va mobil bank ishi Yashil moliyalashtirishni kuzatish uchun sun'iy intellekt va blokcheyn asosidagi barqarorlik ilovalari Raqamli hisobotlar va elektron ko'chirmalar (e-statementlar) Bankomatlar
2	Yashil kreditlar	Qayta tiklanuvchi energiya loyihalari Elektr transport vositalarini xarid qilishni moliyalashtirish Energiya tejamkor uylar uchun yashil ipoteka kreditlari Yashil o'tish bilan bog'liq investitsiya va loyihalar uchun subsidiyaga asoslangan kreditlar Ekologik qulay uylarni modernizatsiya qilish uchun moliyaviy imtiyozlar taqdim etish
3	Yashil xizmatlar	Shaxsiy ESG kalkulyatorlari va boshqaruvi Yashil investitsiyalar bilan bog'langan jamg'armalar Barqaror turmush tarzini qo'llab-quvvatlash uchun mukofotlar yoki keshbek taklif etish Barqarorlikka yo'naltirilgan investitsiya portfellarini taklif etish Uglerod kreditlari savdosini amalga oshirish va qo'llab-quvvatlash
4	Yashil infrastrukturalar	Quyosh energiyasida ishlovchi bankomatlar Aqlli yoritish tizimlari Energiya tejamkor binolar Bank binolarida elektrotransport zaryadlovchi qurilmalarni o'rnatish Yashil ma'lumot markazlariga investitsiya kiritish va boshqalar

Jadvaldan ko'rishimiz mumkinki, yashil bank faoliyatida asosiy 4ta yo'nalish mavjuddir va raqamli bankchilik taklif etib kelayotgan mahsulotlar eng ko'p uchrashligini sezishimiz mumkin, sababi faoliyat yurituvchi barcha tijorat banklari o'zlarining mobil ilovlarini taqdim etgan holda barqarorlikka hissa qo'shib kelishmoqda. Bu esa nafaqat mijozlar qoniqishini oshiradi, balki bank faoliyatining samaradorligini ham kuchaytirdi.

Yashil kreditlar ham eng ko'p uchraydigan faoliyat sifatida belgilanadi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, yashil kreditlarning asosiy qismi qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini moliyalashtirish, elektrotransport vositalarini xarid qilishni moliyalashtirish, energiya tejamkor uylar uchun yashil ipoteka kreditlari, yashil o'tish bilan bog'liq investitsiya va loyihalar uchun subsidiyalangan kreditlar hamda uglerod kreditlari savdosi jarayonlarini amalga oshirish va qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan.

Banklar uchun qayd etilgan muhim yashil xizmatlarga esa quyidagilar kiradi: mobil ilovalarda shaxsiy kalkulyatorlarni joriy etish orqali mijozlarga ularning turmush tarzidan kelib chiqadigan karbon chiqindilarini hisoblash imkoniyatini yaratish, atrof-muhitga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan xatti-harakatlar uchun mukofotlar yoki keshbeklar taqdim etish, yashil investitsiyalar bilan bog'langan jamg'arma imkoniyatlarini taqdim etish hamda barqarorlikka yo'naltirilgan investitsiya portfellarini taklif etish va boshqalar.

Yashil bankchilik barqaror loyihalarni moliyalashtirish uchun mablag'larni taqdim etish orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi, ya'ni qayta tiklanuvchi energiya, toza texnologiyalar va ekologik qulay infratuzilmalarga yo'naltirilgan investitsiyalar yangi ish o'rinlarini yaratadi. Yashil iqtisodiyotning rivojlanib kelayotgan tarmoqlarida mehnat bozorini mustahkamlashdan tashqari, ushbu transformatsiya jarayoni atrof-muhitni asrashga undaydi.

Barqarorlik amaliyotlarini joriy etish orqali banklar jamiyat orasida yaxshi brend imidjiga va ishonchga ega bo'ladi. Atrof-muhitga e'tiborli mijozlar o'z turmush tarziga mos keladigan banklarni afzal ko'radilar, bu esa ularning bankka nisbatan sodiqligini oshiradi. Bundan tashqari, kuchli yashil bankchilik pozitsiyasi banklarga bozor sharoitida o'zini strategik jihatdan mustahkam joylashuv imkonini beradi hamda sodiq mijozlar va investorlarni jalb qiladi.

⁵ https://www.researchgate.net/publication/391765267_Green_Banking_Practices_Opportunities_and_Challenges_for_Banks_A_Systematic_Review#pfc ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi

O'z afzalliklariga qaramay, yashil bankchilikni joriy etishda ko'plab muammolar mavjud. Barqaror bankchilikning rivojlanishi moliyaviy, huquqiy va savodxonlik bilan bog'liq to'siqlarini yengib o'tishni talab qiladi. Yashil bankchilik istiqbolli yo'nalish bo'lsa-da, uni keng miqyosda joriy etishni cheklab turgan turli muammolar mavjud⁶:

Boshlang'ich investitsiya xarajatlarining yuqoriligi

Yashil bankchilik katta miqdorda moliyaviy sarmoya talab qiladi. Banklar yangi texnologiyalarga, yashil infratuzilmalarga va xodimlarni tayyorlashga mablag' kiritishi zarur. Ushbu yuqori boshlang'ich xarajatlar banklarni yashil bank amaliyotlarini joriy etishdan to'xtatishi mumkin.

Ma'lumot va savodxonlik yetishmasligi

Ko'pgina bank xizmatlaridan foydalanuvchilar va biznes subyektlari yashil bankchilik bilan bog'liq afzalliklarni to'liq tushunmaydi. Savodxonlik bo'lmasa, ushbu xizmatlarni qabul qilish sekin kechadi va barqaror moliyaviy mahsulotlarga talab cheklangan bo'lib qoladi. Shu sababli banklar savodxonlik va ma'lumot beruvchi dasturlar haqida tashviqot ishlarini amalga oshirishi zarur.

Tartibga solishdagi cheklovlar

Yashil bankchilik bilan bog'liq qonun-qoidalar har bir mamlakatda farq qiladi, bu esa muvofiqlikni ta'minlashni murakkablashtiradi. Siyosatlar turlicha bo'lgani uchun transmilliy banklar o'rtasida amaliyotda nomuvofiqliklar yuzaga keladi. Bu esa institutlarning barqarorlik choralarga to'liq o'tishiga to'sqinlik qiladi.

Ekologik ta'sirni baholash qiyinligi

Yashil bankchilikdagi innovatsiyalar keltirib chiqaradigan ekologik foydalarni baholash murakkabdir. Barqarorlik natijalarini o'lchash uchun universal standart mavjud emas. Aniq mezonlarsiz banklarning yashil investitsiyalarga oid strategiyalarini baholashi va takomillashtirishi juda mushkul bo'ladi.

Yashil yuvish (greenwashing)

Bank va boshqa tashkilotlar o'z mahsulotlari yoki xizmatlarining qanchalik barqarorligini yolg'on yoki bo'rttirib ko'rsatishi orqali iste'molchilarni ularning atrof-muhitga qanchalik foydali ekanligiga ishonitirib qo'yishi holatidir. Google Cloud uchun The Harris Poll (2023)⁷ tomonidan o'tkazilgan so'rov natijalariga ko'ra, 16 ta mamlakatdagi rahbarlarning 59 foizi o'z kompaniyasining barqarorlik faoliyatini oshirib ko'rsatgani yoki noto'g'ri talqin qilganini, ya'ni yashil yuvish bilan shug'ullanganini tan olgan.

Yashil bankchilikni amaliyotga joriy etishda Yevropa tajribasida ham qator qiyinchiliklar kuzatiladi. Xususan, banklarning dekarbonizatsiya jarayonida duch keladigan muammolari uch asosiy toifaga bo'linadi: moliyalashtirish imkoniyati (bankability), an'anaviy faoliyatdan yashil biznes modeliga o'tishdagi moslashuv (business model) va tartibga solish me'yorlari (regulation). Shu sababli, yashil bank faoliyatini keng yo'lga qo'yishda ushbu omillarni hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

2-jadval. Banklarning dekarbonizatsiya jarayonidagi asosiy qiyinchiliklari⁸

Qiyinchiliklar	Tavsiflar	Ta'sirlar
Moliyalashtirish imkoniyati (Bankability)	Ba'zi sohalar, masalan, yuqori issiqxona gazlari (GHG) chiqaruvchi tarmoqlar, banklar tomonidan moliyalashtiriladigan sohalar sifatida qaralmaydi. Shuning uchun ular kredit olish imkoniyatidan mahrum bo'lishi mumkin.	Ushbu sohalaridagi kompaniyalar o'z faoliyatlarini moliyalashtirish uchun kreditlardan foydalana olmaydilar. Bu esa ularning yashil iqtisodiyotga o'tishini qiyinlashtiradi.
Biznes modeli	Banklar o'z biznes modellarini qayta ko'rib chiqishi kerak. Moliyaviy xizmatlarni ko'rsatishdagi yangi risklarni hisobga olishlari zarur. Sababi yashil loyihalar uzoq muddatli va ko'proq kapital talab qiladi.	Banklarning risklarni boshqarish yondashuvlari o'zgaradi va an'anaviy qisqa muddatli kreditlash uslublaridan uzoqlashish kuzatiladi.
Tartibga solish me'yorlari (regulation)	Moliyaviy tartibga soluvchilar tomonidan qo'yiladigan yangi talablar: • ESG (Ekologik, Ijtimoiy va Korporativ boshqaruv) standartlariga rioya qilish majburiyati. • Yashil moliyalashtirish mexanizmlarini ishlab chiqish.	• Yangi talablarga rioya qilish banklar uchun qo'shimcha xarajatlarni keltirib chiqaradi. • Yashil mahsulotlar narxi yuqoriligi sababli ular raqobatda qiyinlashadi. • Kompaniyalar yuqori GHG chiqaruvchi faoliyatdan voz kechishga majbur bo'lishi mumkin.

⁶ <https://paylinedata.com/blog/green-banking>

⁷ Google Cloud. (2023). 2023 Google Cloud Sustainability Survey. Google. https://services.google.com/fh/files/misc/google_cloud_cxo_sustainability_survey_final_2023.pdf

⁸ https://sfcp-network.de/wp-content/uploads/2025/05/SuFi_The-green-banking-gap-how-bankability-business-models-and-regulations-challenge-banks-decarbonisation.pdf ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Jadvaldan ko'rinadiki, banklar yashil iqtisodiyotga o'tishda uch asosiy muammo bilan yuzlashadi: moliyalashtirish imkoniyati, biznes modelini moslashtirish va regulyator talablari.

Birinchi toifa banklarning daromadlarni maksimal darajaga yetkazish va xatarlarni minimal darajaga tushirishga qaratilgan strukturaviy bosimlari bilan bog'liq bo'lib, bu ularning investitsiyani moliyalashtirishga yaroqli (bankable) deb baholashlarida namoyon bo'ladi. An'anaviy faoliyatda, biror korxona yoki loyiha bank tomonidan "mijoz o'z vaqtida va kelishilgan foiz stavkasida qarzni qaytarish imkoniga ega" deb hisoblangan taqdirdagina moliyalashtirishga yaroqli deb topiladi. Bank xodimlari qarz oluvchilarda kutilayotgan pul tushumlarini qanchalik aniq va qaysi muddatlarda olishini bilishga, shuningdek, ularning qarzni o'z vaqtida qaytarish imkoniyatini baholashga katta e'tibor qaratadilar. Bundan tashqari, ular qarz oluvchilarda yetarli miqdorda o'z mablag'lari bor-yo'qligi yoki qarzni o'z vaqtida qaytarishni ta'minlash uchun yetarli va sifatli garov taqdim eta olish-olmasligini ham o'rganadilar.

Ikkinchi toifa banklarning yashil kreditlarini oshirish yoki yuqori issiqxona gazlari chiqindilariga ega faoliyatlarni kreditlashni kamaytirishdagi chegaralari bilan bog'liq bo'lib, bu ularning biznes modeli xususiyatlaridan kelib chiqadi. Buning oqibatida, so'nggi o'n yilliklarda banklarning biznes modeli o'zgarishi natijasida korporativ, ayniqsa loyiha asosidagi kreditlash ularning faoliyatida muhim ahamiyatini yo'qota boshladi. Ikkinchidan, banklar kredit berishda, kreditlash jarayonining o'ziga xos xususiyatlari ularning portfellarini tezda dekarbonizatsiya qilishiga to'sqinlik qila boshladi.

Uchinchi toifa esa regulyativ cheklovlar bilan bog'liq bo'lib, ular banklarning yashil faoliyatlarni moliyalashtirish imkoniyatlariga to'sqinlik qiladi va yuqori darajada issiqxona gazi chiqaruvchi faoliyatlarni bartaraf etishga tartibga soluvchi tizimning yetishmasligiga olib keladi.

Bu qiyinchiliklar qisqa muddatli to'siq bo'lsada, banklarning uzoq muddatli innovatsion, barqaror va ekologik mas'uliyatli tizimini yaratishiga zamin yaratadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytish mumkinki, globallashuv va raqamli transformatsiya davrida tijorat banklari faoliyatida barqarorlik omili tobora muhim strategik yo'nalishga aylanib borayotganligini inobatga olgan holda, an'anaviy bank xizmatlari mijozlarning faqat moliyaviy ehtiyojlarini qondirish bilan cheklanmay, balki ularning ekologik va ijtimoiy mas'uliyatini ham qo'llab-quvvatlash imkoniyatini yaratishi muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, bank mijozlariga yashil xaridlarni amalga oshirishda yordam berishi, ularni moliyaviy savodxonlikka, oqilona byudjet boshqaruviga va resurslarni tejashga undashi nafaqat individual darajadagi farovonlikni oshiradi, balki milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Banklarning bunday tashabbuslari mijozlar uchun ham, moliya institutlari uchun ham ikki tomonlama foyda keltiradi. Bir tomondan, ekologik jihatdan mas'uliyatli xaridlar va investitsiyalar atrof-muhitni muhofaza qilishga xizmat qilsa, ikkinchi tomondan, banklar uchun yangi moliyaviy mahsulotlarni (yashil kreditlar, yashil obligatsiyalar, energiya samaradorligi dasturlari) rivojlantirish orqali biznes samaradorligini oshirish imkoniyatini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Chen, Y.-C.; Lin, T.-Y.; Chiu, Y.-H.; Yang, C.-I. An exploration of operational efficiency, market efficiency, and sustainable development in the banking industry. Corp. Soc. Responsib. Environ. Manag. 2024, 31, 4819–4848
2. Risal, N.; Joshi, S.K. Measuring Green Banking Practices on Bank's Environmental Performance: Empirical Evidence from Kathmandu valley. J. Bus. Soc. Sci. 2018, 2, 44–56
3. Anjalidevi, S.; Sreedevi, R.S.; Harikrishnan, R.; Shivdas, A. Green Banking Awareness: A Study on Tier 3 Locations—With Special Reference to Kerala. In Lecture Notes in Networks and Systems (LNNS); Springer: Singapore, 2024; Volume 997, pp. 581–597.
4. Begum, N.; Bhuiyan, M.M.I.; Hashmi, N.; Sadhu, N.K.; Imran, M.A.; Rahid, A.O.; Ahmed, I. Green banking: An indispensable step for the bank to save our environment. Am. Int. J. Bus. Manag. Stud. 2021, 3, 1–11.
5. https://www.researchgate.net/publication/391765267_Green_Banking_Practices_Opportunities_and_Challenges_for_Banks_A_Systematic_Review#pfc
6. <https://paylinedata.com/blog/green-banking>
7. Google Cloud. (2023). 2023 Google Cloud Sustainability Survey. Google. https://services.google.com/fh/files/misc/google_cloud_cxo_sustainability_survey_final_2023.pdf
8. https://sfcp-network.de/wp-content/uploads/2025/05/SuFi_The-green-banking-gap-how-bankability-business-models-and-regulations-challenge-banks-decarbonisation.pdf

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
